

Posudek habilitační práce Martina Husára „Zbrane na rozhraní epoch. Středověké zbrane mezi středním a dolním Dunajom v archeologických a historických súvislostiach“. Univerzita Konštantína filozofa v Nitre. Filozofická fakulta. Nitra 2011.

Kvalitních archeologů – specialistů, v jejichž zájmu stojí problematika středověkých zbraní sledovaná v patřičných souvislostech a přístupech moderní archeologie, není v současnosti v českých zemích ani na Slovensku příliš mnoho. Přesto se čas od času objeví výrazné individuality (např. Žákovský, Košta, Hošek, Holeščák) schopné posunout poznání tohoto segmentu středověké archeologie (v nejširším slova smyslu) výrazně kupředu. K nim bezesporu náleží i autor hodnocené habilitace M. Husár.

V úvodu je nezbytné uvést, že kostru jeho práce tvoří konvolut již publikovaných příspěvků (monografie, studie, články), které prošly recenzním řízením a byly tedy doporučeny do tisku. Autor je však poměrně umně spojil v celkem jednolitý celek, když text v řadě případů modifikoval a aktualizoval či významně doplnil tak, aby přinesl nové vědecké poznatky a závěry. Je zapotřebí rovněž připomenout, že v případě publikovaných výstupů, na nichž participovali i jiní badatelé, prezentoval jen ty pasáže, jichž je autorem, na ostatní se více či méně odvolává.

Geograficky je práce orientována zejména na střední (Slovensko resp. Karpatská kotlina) a dolní Podunají (historické území Rumunska); k těmto regionům M. H. poněkud disparátně přiřadil i území Severní Makedonie, jako komparativní region pro některé nálezy ze Slovenska. Zde bych přivítal vymezení termínu Karpatská kotlina (případně Panonská pánev) z pohledu autora resp. z pohledu společenskovedního, který je někdy odlišný od striktně geografického pojmání tohoto celku, na škodu by nebyla ani ucelená mapka sledovaného teritoriálního záběru. Pokud jde o časový rozsah, jde o celé období středověku s přesahem za jeho dolní i horní hranici, definice raného, vrcholného a pozdního středověku je tu poněkud odlišná od některých sousedních zemí (Čechy, Morava, Polsko; cf. např. Kouřil-Procházka 2018). Vyzdvihnout lze podanou charakteristiku jednotlivých tříd a podtříd zbraní, kterými se zabývá (zejména kopí/oštěpy, osti), kde potvrdil velmi dobrou znalost studované problematiky. V závěru úvodní pasáže předkládá soubor bazálních otázek, které habilitační práce řeší a definuje její cíle; je samozřejmě otázkou, zda a do jaké míry podrobné zpracování vybraných typů militarií může na všechny relevantně odpovědět.

V první kapitole zaměřené na kopí, oštěpy a osti ze Slovenska a Severní Makedonie je porovnávána dosti nesouměřitelná pramenná základna (daná mimo jiné i rozdílnou velikostí obou zemí), lze však konstatovat, že dosažené výsledky jsou přijatelně zdůvodněny a opírají se o dobrou znalost reálií. Jen si nejsem jist, zda hrot se zpětnými křídélky z Trenčína-Kubré (9. – 11. stol.), byť je průměr jeho tulejky dosti značný, náleží dřevcové zbrani; dovolím si upozornit, že některé nálezy polské, ale i z českých zemí (třebaže nečetné) robustnějších tvarů a podobného chronologického řazení, jsou někdy spíše dávány do souvislosti především se střelami luku (?).

Dobře zvládnuta je i kapitola druhá věnovaná obecně raně středověkým kopím, oštěpům a ostím (ale nejen jim) z vodního prostředí. Autor hledá příčiny jejich deponování, konstatuje, že se koncentrují zvláště v severozápadní části Karpatské kotliny a pocházejí povětšinou z 8. – 11. věku. Hroty těchto zbraní (zejména ty kvalitní) pokládá za obětiny rozličným božstvům; pokud jde o vztah slovanských bohů Peruna a Velese, nejspíše nejde o vzájemnou rivalitu, nýbrž o partnerství (cf. naposledy Téra 2017). Poměrně významná pars této pasáže je cílena k písemným pramenům, dotýkajícím se uctívání vodního živlu a zprávám o významu kopí v germánském a slovanském milieu; v tomto kontextu můžeme vzpomenout i událost z blízkého českého prostředí, kdy umírající kníže Břetislav II. (1100) odkazuje svému synu loveckou trubku a kopí (cf. Charvát 2000).

Následující třetí oddíl neopouští tematiku vodního prostředí, když sleduje vrcholně a pozdně středověké vodní nálezy ze středního a dolního toku řeky Váhu. Nebylo by od věci, kdyby i další

metalické artefakty (např. meče, tesáky apod.) byly podrobněji deskribovány; některé analogie, např. k prstenu z Trenčína-Záblatí, se mi zdají být poněkud náhodné, existuje celá řada bližších publikovaných příkladů. S předloženými interpretačními možnostmi vodních nálezů lze souhlasit (vztah k písemným a etnografickým pramenům).

Zdařile je zpracována také čtvrtá kapitola, v níž jsou probrány neporušené či jen částečně narušené raně středověké hroby v Karpatské kotlině obsahující dřevcové zbraně (vrhací anebo bodné); M. H. tu vyčlenil 8 skupin problematicky objasnitelných způsobů uložení tohoto typu militarií.

Dobrý vypovídací potenciál bude po podrobném zhodnocení nepochybně mít raně středověké pohřebiště Ivanka pri Dunaji-Farkasek; právě zde nalezená militaria (10 hrobů) jsou námětem pátého oddílu. Sekery a kopí, podrobené komplexnímu rozboru, jsou kvalitně vyhodnoceny, z ostruh by se však dalo vytěžit poněkud více. Úvahy o významu nekropole a jeho postavení v sídelní struktuře jsou načrtnuty jen stručně a v hrubých rysech, což je zřejmě dáno stavem zpracování.

Konečně kapitoly šest a sedm nás zavádějí do muzejních sbírek Národního muzea rumunské historie v Bukurešti, kde je uložena řada svým způsobem unikátních či ojedinělých artefaktů (specifická příčka meče, hlavice bojových čakanů, zdobené sekery). Autor je ve spolupráci s tamními specialisty uvádí do literatury, přičemž bohatě využívá ikonografické prameny (to je ostatně charakteristické pro celou jeho práci). Ve dvou či třech případech je v habilitačním spisu zmiňováno tzv. vikinské období, pokaždé však s odlišným chronologickým rámcem: např. cca 800–1000/1050 anebo 9. stol. – 1066; úzus je převážně 793–1100).

V závěrečném shrnutí jsou sumarizovány výsledky jednotlivých částí předloženého díla, ocenil bych – pokud je to možné – širší archeologicko-historické zhodnocení. Za kvalitní je možno považovat tabulkovou přílohu.

Struktura práce je přijatelná, k jazykové stránce se nemohu zodpovědně vyjádřit, snad jen zmínit, že jsem zaznamenal málo početné překlepy či vynechaná písmena apod.

Mohu tedy konstatovat, že Martin Husár se prezentoval jako vysoce kvalifikovaný odborník v segmentu středověkých a raně novověkých militarií, prokázal velmi dobrou znalost řešené problematiky, patřičnou orientaci v relevantní literatuře a v řadě případů podal svůj nový osobitý pohled na vybrané typy zbraní, na němž je možno dále stavět a dále jej rozvíjet; přínos práce je evidentní, drobné připomínky nemohou snížit její vysokou hodnotu. Habilitační spis dle mého soudu splňuje požadavky kladené na práce tohoto typu, a proto jej doporučuji k obhajobě; v případě úspěšné obhajoby pak navrhuji udělení vědecko-pedagogického titulu docent v oboru archeologie.

V Brně dne 26. 8. 2021

Doc. PhDr. Pavel Kouřil, CSc.